

Ez a fej-tánc az előadás legszebb, legfinomabb jelene. Hiszen ki maga a Kockavető is? Valaki, aki nemet mond az unalmas normákra. Fejrázó lény. (Jusson eszünkbe a *Hair* című számából Don Dacus örök érvényű fejrázása, amikor ollóval közelítettek a sörényéhez.) Fábián Gábor nem vet ténylegesen kockát, csak megcsóválja a fejét egy-egy döntés előtt (ilyenkor hangeffektet hallunk, majd a következményekből de-

rül ki, hányast is dobott), szóval ideig-óráig csóválja... Aztán egyszer csak, hopp, lenyeli a kockát, és akár Hóféhérekének az alma, torkán akad a dörgő hangú kockaisten (Molnár Gusztáv) ajándéka, amit minden véletlenek ura vissza is vesz tőle, azzal, hogy „haladjon inkább az árral”. Már kilenc órára jár, ideje újra normálissá válni, eksztázisból is megárt a sok. Luke nem veszít semmit, se állást, se családot, se pert, voltaképp ezúttal még az eszét sem veszti el végleg... És persze a nézőit sem, mert ránk ragad Gyabronka röhhögőgörcse, és együtt hahotázunk ezzel a félőrült Lynchcel.

BALRA: Jankovics Péter, Fábián Gábor, Téby Zita, a földön Székely Rozi
LENT: Terhes Sándor és Fábián Gábor

Schiller Kata felvételei

KOCKAVETŐ
(Szputnyik Hajózási Társaság –
Modern Színház- és Viselkedéskutató
Intézet-Labor)

Luke Rhinehart regénye alapján az átiratot készítette: Vinnai András. **Dramaturg:** Turai Tamás, Róbert Júlia. **Jelmez:** Kovács Andrea. **Zene:** Keresztes Gábor. **Fotó-vidéo:** Tóth Simon Ferenc. **Rendező-asszisztens:** Varsányi Kristóf. **Produkciós vezető:** Tóth Péter. **Rendező:** Bodó Viktor.

Szereplők: Fábián Gábor, Gazsó György, Gyabronka József, Hay Anna, Jankovics Péter, Koblicska Lóte, Lajkó Bence, Molnár Gusztáv, Réti Anna, Szabó Zoltán, Székely Rozi, Terhes Sándor, Téby Zita, Tóth Simon Ferenc.

Rend a káoszban

BESZÉLGETÉS BODÓ VIKTORRAL

– Mit jelent a társulatod neve: Szputnyik Hajózási Társaság – Modern Színház- és Viselkedéskutató Intézet-Labor?

– Egy hosszú közös éjszakai agytröszt eredménye a nevünk. Nem akartunk komolyan hangzó színházi nevet, sokkal inkább olyat kerestünk, amely pont olyan ellentmondásos, mint a létezésünk – így lettünk „Szputnyik Hajózási Társaság”. A „szputnyik”: elmozdulás az ismeretlenbe a zuhanás és robbanás rizikójával, valami új és nagyszerű felfedezésének a lehetőségével. Eredetileg úgy képzeltük, hogy fix alkotócsapattal és alkalmakra összehívott színészekkel nyaranként egy tengerjáró hajón dolgozunk majd, nemzetközi workshopokat csinálunk – amikor tengeren van a hajó, dol-

gozunk, amikor pedig partra száll, előadjuk a kész jeleneteket, levetítjük a közösen készített filmeket, koncertezünk... A „modern” szó mostanra már elhasználdott, retró kifejezéssé vált, tehát talán humoros, mégis jelzi, hogy nem valami hagyományos dologról van szó. A „viselkedéskutatás” meg... Hát, végül is ezt csináljuk.

– Az előadásaidban tényleg nagyon erősek és megjegyezhetőek a karakterek. Hogyan születnek? A színészekből indulsz ki, vagy tőlük függetlenül találod ki azokat a különös figurákat, akiket aztán ők – színészi feladatként – létrehozhatnak?

– Ahány munka, annyiféleképpen kerül elő a karakterépítés kérdése. Mindenesetre mindig abból indulok

ki, hogy ki az adott színész. Nem az a fontos, hogy feltétlenül azt a karaktert hozza létre, akit én megálmodtam benne; sokkal inkább az érdekel, ami a közös munkánk eredményeképpen születik. Az alapvető szándék természetesen az, hogy olyan karaktereket ábrázoljanak a színészek, akik egyrészt ők maguk, másrészt olyan figurákból is tudjanak dolgozni, akik körülvesznek bennünket. Vagy olyan anyaghoz nyúlunk, amely arra kényszerít bennünket, hogy a személyiségünk új területeit fedezzük fel. Hogyan lehet mindezt egységessé összegyúrní – ez állandó dilemma a színészetben. És közben tud-e a színész az egymást követő munkáiban más-más képet mutatni magáról? Hány különféle figurát tud alkotni? És milyen eszközöket kell ehhez megtanulnia, használnia, és milyen módszerekkel teszi ezt? Elvárják-e ezt egyáltalán tőle? Én elvárom, hogy a színész boncolgassa önmagát, és bővítse az eszköztárát, amikor felépít egy szerepet. Végezzen gyakorlatokat és kutatásokat: fontos, hogy „tudja”, milyen a figura környezete, hogyan beszél, hogyan mozog, hogyan szuszog, ha bajban van, milyen ellentmondások dolgoznak benne. Mik a titkai.

Amikor először dolgozom egy színésszel, nagyon örülök minden tulajdonságának, jellegzetességének. Kíváncsi vagyok a játékoságára, a fantáziájára, és arra, hogy milyen az, amikor jelen van, amikor reagál valamire. Amikor még csak ismerkedem vele, gyakran azt veszem észre, hogy a kevesebb is elég tőle, mint amit esetleg mutatni akar. Nem mindig érdemes „rátenni”, ráerőltetni valamit a figurára, nem kell előre kitárolni a karakterjegyeit: az, hogy hogyan létezik egy-egy helyzetben, majd úgyis meghatározza a karaktert. Így született például Gyabronka József szerepe a *Béraháztörténetekben*. Később aztán szeretek olyat kérni a színésztől, ami újdonság vagy meglepő az előző szerepeihez vagy a személyiségéhez képest. Ilyenkor jól meggyötörjük egymást, hogy újat hozunk ki a helyzetből – és ha ezt makacsul, következetesen végigcsináljuk, az az egész próbafolyamat és az előadás minőségét is meghatározza.

– Színésről is jutott már eszedbe darab?

– Igen. A *per*, vagyis a *Ledarálnakeltűntem* Keresztes Tamásról. Vagy Jan Thümerről a *Liliom*, amit most próbálok éppen Grazban. [Március 12-én bemutatták. – A Szerk.] Vagy Anger Zsoltról a *Platonov* – hamarosan ezt is meg kell csinálnunk. Olyan is volt, hogy dolgozni akartam valakivel, és kifejezetten őhozzá kerestem anyagot.

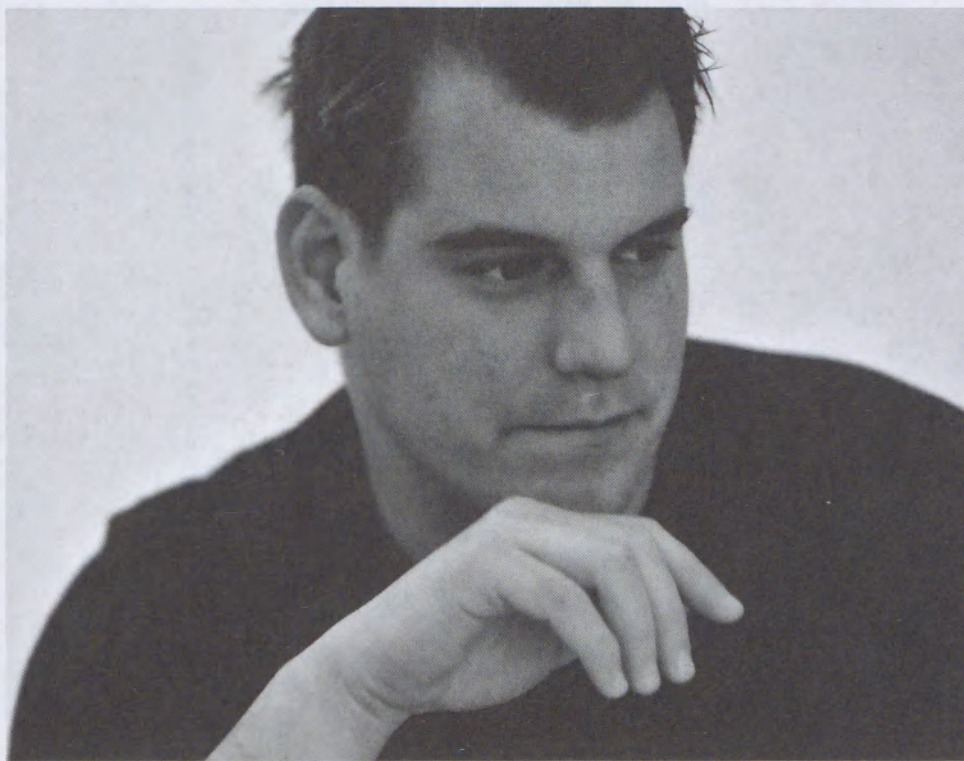
– A társulatodban hogyan osztasz szerepet?

– Fontos, hogy mindig más súlyú, más típusú feladatokat adjunk magunknak, egymásnak. Senkitől sem lehet elvárni, hogy sok nagy, súlyos, drámai szerepet játsszon el egymás után úgy, hogy ne legyen felületes, amit csinál, vagy ne roppanjon meg a munkában. De az sem jó, ha valaki csak kicsiket játszik, mert mellőzött-

nek fogja érezni magát. Egy főszerepből nagyon sokat lehet tanulni, utána máshogy nyúl az ember egy kisebb feladathoz, a csapatnak pedig jót tesz, ha minden tagja tudja és érzi, hogy fontos, amit csinál.

– Én viszont úgy érzem, hogy a szputnyikosok között inkább azok vannak túlsúlyban, akik legtöbbször kis feladatokat kapnak, egyféle figurákat játszanak. Nincs hiányérzetük? Vagy azért mindenkinek jut nagyobb ívű szerep is?

– Ez csak munka és idő kérdése. Még csak egyéves a Szputnyik, és különböző képzettségű, különböző tapasztalatokkal rendelkező színészek alkotják a társulatot. Nem szerepekre és nem szerepkörökre kerestem

színészeket; az volt a társulatszerző szempont, hogy olyanok jöjjenek, akikkel szívesen dolgozom. Amikor bennük gondolkodom, nekik keresek darabot, érvényüket veszítik a színházban általában érvényes szabályok. Néhány korosztály hiányzik is a csapatból... A kezdeti időszakban leginkább workshopokat, projekteket szerveztünk. Projektnek azt a fajta munkát nevezem, amelynek a végeredménye megnézhető ugyan, de még nem tekinthető előadásnak; nem áll össze egészszé, nem akar történetet mesélni. Ilyen volt például a *Holt lelkek*, amelyet többfajta módon, többféle térben, több szereposztással próbáltunk. Vagy a még inkább kísérleti *Rehab*. Aztán rájöttem, hogy lehet ugyan egy ideig színházi akciókban meg projekteken gondolkodni, de ha színészekkel akarok dolgozni, szerepet kell nekik adnom. Ők is azt szeretik, ha tudják, mit fognak játszani a kitűzött előadásokban, ha felkészülhetnek egy-egy szerepre. Tehát egy nagy kanyar után eljutottunk ugyanoda, ahonnan elmenekültem: egyfajta hagyományosabb színházhoz. Futottunk egy nagy kört, de közben sok-sok kérdést feltettünk: mi az értelme a színháznak, mit akarunk egymástól, mi az, amit mi mint csapat közösen szeretnénk, mi a véleményünk a körülöttünk levő világról, és azt hogyan, milyen formában akarjuk elmondani...

– *Hogy boldogulsz társulatvezetőként? Hogyan építed a társulatot? Minek alapján hívod az újakat?*

– A társulat működtetésével járó felelősség átrendezi az életet. Kezdetben elviselhetetlen volt, hogy egyszerre kellett a létezésünkért küzdenünk, pályázatot írunk, és folyamatosan próbálnunk. Az első évre ötmillió forintot kaptunk, és sok energiánk ment el a pénz és a biztonság megteremtésére. Az első év nehézségeinek elviselésében sokat segített a Színházi Dolgozók Szakszervezete és a Summa Artium Alapítvány. Néha úgy tűnt, hogy aki Magyarországon független színházat csinál, az egész egyszerűen hülye. De kihívásként éltük meg a helyzetet. A második évre már komolyabb támogatást kaptunk az OKM-től; Grazcal és Kölnnel is meg tudtuk egyezni közös produkciók létrehozásáról, úgy-hogy biztonságosan le tudtuk szerződtetni a társulat összes tagját egy évre, és végre elkezdhattünk csak arra koncentrálni, amiért a Szputnyik létrejött.

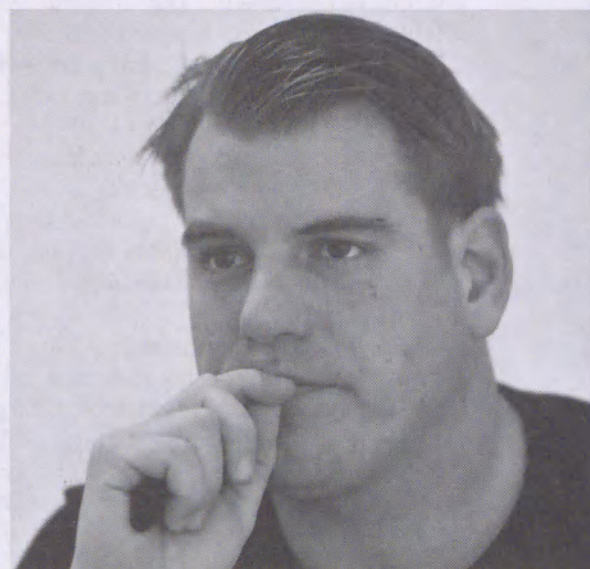
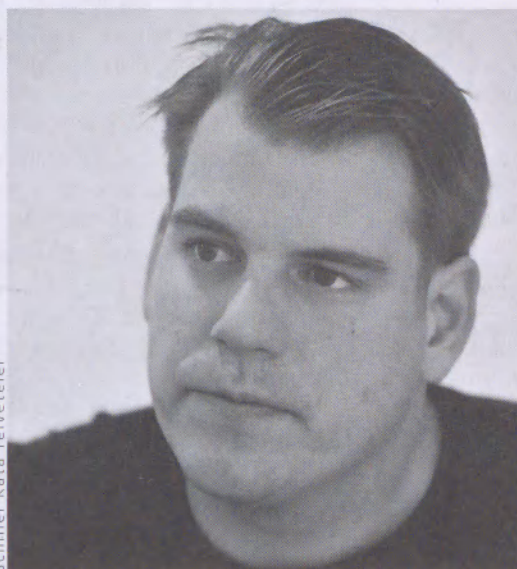
Eleinte csak a helyünk volt meg, és annak a vágya, hogy jól tudjunk együtt dolgozni. Pénzünk még nem volt. Nem akartunk várni – inkább elkezdtünk pályázatokat írni. Volt, aki továbblépett, elment más társulathoz, vagy szabadúszó lett; volt, aki megengedhette magának, hogy megfeszítse a húrt, és hónapokig ne keressen pénzt, és volt, aki nem – az lett tagja a társulatnak, aki maradni tudott ebben a helyzetben. Nagyon mély nyomokat hagyott, hogy ki mennyi áldozatot volt képes hozni az első időszakban. A helyünk, a MU Színház próbaterme sem így nézett ki akkor még. Teljesen átépítettük, hogy jobban kihasználhassuk a tér adottságait. Az, hogy milyen típusú színházat szeretnénk, még hónapokig nem körvonalázódott – csak átépítettünk, beszélgettünk, jeleneteket próbáltunk, és igyekeztünk egymást megismerni, elviselni, megmozgatni.

Nagyon komoly döntés akár csak egy embert is hívni, nem annyira a pénz, mint inkább a dolog szakmai része miatt: el tudjuk-e látni megfelelő súlyú feladatokkal? Kölcsönös bizalmat kell szavaznunk egymásnak: ő elkötelezi magát mellettünk egy évre, én meg tudok neki munkát, szerepeket, izgalmas feladatokat adni. Nálunk minden színész játszik minden darabban – fontos, hogy folyamatosan dolgozzanak, és közel legyenek egymáshoz a csapat tagjai. Főleg most, a történet kezdetén. Tehát csak olyan színészt szerződtethetünk, akire valóban nagy szükségünk van, és akinek valóban szüksége van a társulatra. Fontos igény, hogy egy színész jól mozogjon, rendelkezzen zenei és ritmusérzékkel, legyen improvizációs készsége, humora, esetleg játsszon valamilyen hangszeren, és – mivel a külföldi közös produkciókban sokan más nyelven játszanak – beszéljen nyelveket.

Folyamatosan szembesülök a társulati létezés hihetetlen előnyeivel és kikerülhetetlen hátulütőivel. Néha nagyon nehéz az összezártság, és nem segíti a munkát. Néha nem érezzük, hogy meg tudjuk lepni egymást, aztán egyszer csak történik valami áttörés... Figyelni kell egymásra és keményen dolgozni – az meghálálja magát.

– *Hol tartasz, hol tartotok?*

– Most arra van szükségünk, hogy olyan előadásokat csináljunk, amelyekben a színészi jelenlétre építünk; olyan darabokat igyekszünk felkutatni, amelyeket nem rágtak még szét, amelyekhez van közünk, amelyek új helyzetekbe hozhatnak, és jó nehéz feladatok elé állítanak bennünket.

A Szputnyik Műhely jó hely lett. A lakásszínházi méretekkel rendelkező térben a néző igazán közel van a színészekhez, szeretünk itt próbálni és játszani. Jó csapat állt össze; sok dolgunk van még egymással, de tudunk és szeretünk együtt dolgozni. Eddig főleg én dolgoztam a társulattal, Göttinger Pál és Kovács Dániel rendez még az évad hátralévő részében. A rendezők között elengedhetetlen az állandó párbeszéd, fontos, hogy olvasnivalót adogassunk egymásnak, vitatkozzunk, nézzük egymás próbáit, segítsünk a másiknak rálátni bizonyos dolgokra, amelyekre ő az elmélyülés és a részletek kidolgozása közben már nem feltehetően tud figyelni. Tehát a Szputnyik nem egy rendező köré szerveződő társaság, hanem színház, pontosabban műhely, ami két dolgot jelent: egyrészt ha nem sikerül valami, nem tűzzük műsorra, másrészt nemcsak színházat akarunk csinálni, hanem kiállítás, filmet, installációkat is.

– *Az a – rád annyira jellemző – módszer, hogy improvizációk alapján létrejövő, egymáshoz esetleg csak lazán kapcsolódó jelenetekből, mozzanatokból vagy a főtörténetet kísérő „betétszámokból” áll össze az előadás, mindig megmarad?*

– Nem marad meg. Szeretnék más módszereket is kipróbálni, máshogyan felépülő anyagokkal foglalkozni. Nyilván nem tudom megtagadni azokat a dolgokat, amelyektől valamennyire biztonságban érzem magam, amelyekben meg tudok nyílni, vagy amelyektől – szerintem – működni kezd az előadás. Semmit sem akarok magamra kényszeríteni csak azért, mert kevésbé szabad az alapanyag, vagy precízebbek a karakterek – mint például a nemrég bemutatott *Kockavetőben*.

Valójában minden anyagnál változik a munkamódszer, mégis legtöbbször úgy dolgoztam, hogy naponta változott minden; úgy dobtam el egyheti munkát, mintha nem is lett volna; olyan is volt, hogy magát a darabot is eldobtam, vagy rájöttem, hogy át kell írni az egészet. Közös agyalásokkal és improvizációkkal készülő előadásokat csináltam. Most máshogy akarom folytatni, de ehhez idő kell, és olyan darab, amelyben elmélyedhetek.

– *Vinnai András szinte állandó alkotótársad az írásban-átírásban. Hogyan dolgoztok?*

– Nehéz elmondani. Nincs metódusunk. Nem tudom, dolgozunk-e ilyenkor egyáltalán, mert nem tűnik munkának. Továbblendíti minden gondolatomat; az őrülségeink meg a humorunk is hasonló, inspiráló a jelenléte. Ha csak mint barátok leülnénk és beszélgetnénk, már az is jót tenne a munkáimnak. Régóta ismerjük egymást, sok próbát kiállt a barátságunk. Bár a *Gyönyörkaraván* és a *Smaragdot Csabának* című kézíratai őszintén megdöbbentettek.

– *A régi Krétakör több produkciójában együtt is játszottatok. Aztán szinte egy időben hagytátok ott őket. Te miért szálltál ki a Krétakörből? Nem inspirált már, ahogy Schilling dolgozik?*

– Dehogynem, nagyon is inspirált. A főiskolai vizsgái óta nagyon közel állt hozzám az a fajta színház, amit csinált. Sok mindent nem kellett megmagyaráznunk egymásnak, egyértelmű volt, hogy valami miért úgy jó, és ez sokáig nagy lendületet adott a közös munkának. Sokat tanultam tőle. Aztán egyre feszültebbé vált a helyzet. Főleg a párizsi *Baal*-sorozat után: tíz egymást követő estén játszottuk ott a *Baal*t, amelynek én voltam a főszereplője. Néhány alkalom után éreztem, hogy nem tudom a kellő erővel, energiával eljátszani. Valószínűleg nem voltam birtokában annak a technikai tudásnak, amellyel végig lehetett volna csinálni ezt a turnét. A tíz párizsi este olyan megterhelést jelentett a számomra, hogy nemcsak a krétakörös munkát, hanem a színészi pályát is abba akartam hagyni utána.

– *Hamarosan abba is hagytad...*

– Azt hiszem, túlzott fanatizmussal vágtam bele a színpadba. Nem tudtam könnyedén venni a feladatokat. Nem baj, hogy így alakult, nem volt hiábavaló kitérő.

– *A rendező szak elvégzése és a Szputnyik megalapítása között néhány évet a Katonában is eltöltöttél.*

– Életem legmeghatározóbb időszaka következett a főiskola után a Katonában. Ott tettem meg az első lépéseket rendezőként, és ebben nagyon sok támogatást kaptam Zsámbéki Gábortól, akit a mesteremnek mondhatok. Az ő terelgetésével rengeteg fontos dolgot sikerült megértenem. Sokat számított az is, hogy azzal a színészcsapattal és azzal a műszakkal dolgozhattam. A Katona volt az otthonom. Mindent magamba akartam szippantani, ami egy színház működéséről megtanulható. Jó feladatokat kaptam, és nagyrészt a Katonának köszönhetem, hogy most külföldön is dolgozhatom-dolgozhatunk a Szputnyikkal.

– *A külföldi meghívások nyilván inkább neked szólnak, mint a társulatnak. Mégis mindig viszed őket magaddal. Ennyire bízol a közös munka sikerében és hasznosságában, vagy egyszerűen csak – mint jó társulatvezető – képviseled az érdekeiket?*

– Hogy a társulat utazzon, és más társulatokkal dolgozzon, nagyon fontos, és nyilvánvalóan jót is tett nekünk.

A két 2009-es munkára már a társulat létrejötte előtt felkértek. A szerződés magyar és külföldi színészek részvételével zajló, közös produkció létrehozásáról szólt. Gondolom, bíztak abban, hogy olyan embereket viszek, akikkel jó lesz dolgoznia társulatuknak, én pedig világhosszá tettem a két színház vezetése számára, hogy jobban működöm, ha csapatban dolgozhatom. Ráadásul szeretnék csinálni itthon egy csapatot, de erre csak akkor van esélyem, ha ők ezzel a közös munkával támogatnak bennünket.

– *Hogyan dolgoznak együtt a külföldiek és a magyarok?*

– Ha jó a tolmács, szinte észre sem lehet venni, hogy nem egy nyelven próbálunk. Grazban is, Kölnben is Veress Anna tolmácsolt – ő tökéletes tolmács, ráadásul nagyon jó dramaturg; sok mindenre képesek voltunk a segítségével. Egyébként teljesen más jellegű volt a két munka. A graziakkal olyan darabot kerestünk, amelyben a játék fontosabb, mint a szöveg, végül Handke *Az óra, amikor semmit sem tudtunk egymásról* című darabját választottuk. Ebben a magyarok is, a graziak is néma szereplők; az improvizációk alatt nem számított, ki honnan jött, csak az látszott, hogy szeretnek és tudnak együtt dolgozni. Nagyon jóban lett a két társulat, és valószínűleg folytatása is lesz a közös munkának.

A kölni nehezebb ügy volt. Ott megírt, szöveges darabot választottunk: Tasnádi István *Tranzitját*, amely egy repülőtéren játszódik. A darabbeli utasok beszélnek, a reptér stábjá nem, tehát a szputnyikosok játszották a stewardesseket, pilótákat, szerelőket, a kölniek és a németül jól beszélő magyarok pedig az utasokat.

– *Mennyire ragaszkodtatok a szöveghez?*

– A darab egyik feléről én más gondoltam, mint a szerző, teljesen át akartam alakítani a második részét. Tasnádi nyitott volt erre, ő maga is részt vett az átírásban, sokat segített. Kezdetben improvizálni is próbáltunk, de megmondom őszintén, amikor húsz ember egyszerre improvizált, az olyan káoszt teremtett, hogy úgy éreztem, még egy elmeegógyintézetben is nagyobb a rend... Ha néhányan jól improvizálnak, azt utána ízekre lehet szedni; ki lehet bogozni, hogy miért volt jó benne ez vagy az a pillanat, és hogyan lehetne megismételni az egészet. Húsz ember improvizációja viszont kibogozhatatlan. Lehet, hogy fantasztikus pillanatok jönnek benne létre – csak épp senki sem tud róluk. Úgyhogy visszatértünk a megírt jelenetekhez.

– *Azt hittem, mindig átlátod a káoszt: bármilyen zagyvának tűnnek is kívülről az egymásra halmozódó improvizációk egy próbaidőszakban vagy egy előadásban, olyan, mintha tökéletes rend lenne a fejekben, mintha mindennek pontosan tudnád előre a helyét.*

– Én is azt hiszem, hogy rend van a fejekben.

– *Hogyan „készülsz fel” a kinti társulathól? Végignézed az előadásait? Te választod a színészeket?*

– Kölnben például megnéztem néhány előadást, és minden színésszel beszélgettem egy órát. Jobb volt, mint egy casting-meghallgatás: az egy hülye helyzet, és bár a kinti színészek megszokták már, hogy castingra kell járniuk, azért sokan utálják. Én is. Az valakinek vagy meggy, vagy nem; itt viszont nem kellett produkálniuk magukat. Kávéztunk, beszélgettünk, megkérdeztem például tőlük, hogy mit szeretnek és mit utálnak a színházban; olyan játékokat kezdtünk játszani, ame-

lyekben én is részt vettem, közben figyeltem őket, benyomásokat szereztem róluk.

A dramaturgok egyébként nagyon sokat segítettek a színészválasztásban, ott ez hozzá is tartozik a munkakörükhöz. Már a beszélgetések előtt összeállítottak egy lehetséges szereposztást. Ismerték az előadásaimat, és pontosan tudták, hogy a társulat tagjai közül ki mennyire szeretne velem dolgozni, ki hogy viszonyul az improvizációhoz, a szabadabb alapanyaghoz, zavarná-e vajon a tolmács... És beszél-e nyelveket – hiszen egy nemzetközi repülőtéren játszódik a darab. A kölni egyébként is soknemzetiségű társulat; kiderült, hogy a Murali Perumal nevű indiai színész beszél németül, hindiül, tamilul, angolul, a svájci színész franciául, németül meg svájci németül – mindegyik nyelvet használtuk. Nagyon jó csapat jött össze. Érdekes volt látnom azt is, hogy például Abi Kitzl, az öreg román színész egészen máshogy próbál és van jelen, mint Murali, vagy Fábrián Gábor, vagy Anger Zsolt.

– *Mi van akkor, ha melléválasztasz? Ha mégis bekerül olyan színész a produkcióba, aki nincs feltétlen bizalommal irántad?*

– Ilyen is volt. Az egyik lány már az olvasópróba után arról panaszkodott, hogy túl kevés a szövege. Már akkor gyanakodnom kellett volna, hogy nem az én emberem. Terhes nőt játszott, aki mindjárt szül. Azt gondoltam, egy színésznek ilyenkor az az első dolga, hogy elmegy a kórházba, megnézi, milyen egy szülés, megkérdezi, milyen fájdalmaik vannak ilyenkor a nőknek, de ő semminek sem nézett utána. Nem akartam elhinni... Volt két vécéajtó a díszletben – néha megkérdeztem tőle, hogy miért nem megy el a mosdóba. Nem értette. Hogyhogy nem simogatja meg egyszer sem a hasát? Hiszen ott van benne egy gyerek... Már-már azt terveztük, szerelünk rá egy hasat, amit én majd távirányítóval néha megmozgatok, hogy érezzen végre valamit... Ő az a típusú színész, aki azt várja, hogy mondjam meg neki, mit csináljon. Csakhogy én ettől a falra mászom. Mindig csalódás látni, ha valaki a munkájából csak a minimumot végzi el. Az a dolgom, hogy izgalmassá tegyem a színészeknek a feladatokat, és vele valahogy ez nem ment. De a többiekkel nem volt gáz.

– *Általában a szputnyikosok dolgoznak intenzívebben?*

– Nincs nagy különbség, legfeljebb csak egy árnyalatnyi: egyszerűen emocionálisabb a magyar ember, és sokkal jobban „odateszi” a szívét-lelkét, szívesebben mutat meg komoly sebeket. A német színészek talán többet bíznak a technikai tudásukra, de találkoztam már minden példa ellenkezőjével is.

– *Egy külföldi kőszínházban könnyebben dolgozol, mint egy magyarban, mondjuk, a Katonában?*

– Egyrészt azért szeretek kint dolgozni, mert ott csak egy dologra – a munkára – kell koncentrálnom, nem vonja el a figyelmemet semmi. Másrészt rájöttem, hogy muszáj világosabban, tömörebben fogalmaznom, ha instrukciót mondok – hiába beszélek félórán keresztül, attól nem értenek meg jobban, sőt... Előzőleg mindig nagyon sokat magyaráztam rendezés közben, most már a jeleneteket sem állítom meg ok nélkül, inkább hagyom, hogy lemenjen egy-egy nagyobb blokk, amit aztán megbeszélünk. Igaz, a mostani, itthoni munkában, ahol nincs nyelvi korlát, azt is nagyon élvezem, hogy le lehet állni, és finomságokról, árnyalatokról is

tudunk beszélni. A magyar nyelv segítségével nagyon sokat lehet játszani a beszéddel: minden figura egyik legfontosabb jellemzője, hogy hogyan beszél, honnan képzí a hangot, milyen kifejezéseket szeret használni, milyen jellegzetes hibákat ejt a kommunikációban – kint mindezzel még nem vagyok képes foglalkozni. Attól, hogy nem értek tökéletesen németül, de még angolul sem, a szöveg helyett sokkal inkább a gesztusokra, a játékokra és a jelenet hangulatára figyelek. Gyakran csak a színész kezét vagy szemét nézem, és ha nem látok rajta semmit, hajlamos vagyok azt hinni, nem is játszotta el... És ez gyakran így is van. A szövegmondás mögé el lehet bújni, a közlési szándék viszont a halandzsázó emberen is érezhető. Nagyon sokat lehet tanulni a külföldi munkákból.

Kint sokkal inkább jellemző, hogy az emberek imádnak dolgozni, szeretik jól és precízen megcsinálni a feladataikat, amelyekben örömeiket lelik. A Katonában nagyon jó a műszak, de jártam olyan magyar színházban is, ahol már a próba előtt elvették a kedvet a munkától; ment a panaszkodás, hogy ezt vagy azt nem tudják megcsinálni. A kölni pirotechnikus általában este héttől bent van a színházban, de előfordul, hogy – mondjuk – csak másfél óra múlva van dolga az előadásban egy lángoló kereszttel, aztán megint vár két órát a következő feladatára... Én viszont annyira megörültem annak, hogy végre olyan színházban lehetek, ahol van pirotechnikus meg speciális effektus, hogy jó sok ilyen típusú dolgot találtam ki, mindennap fejlesztettük a díszletet, és mindenkinek rengeteg dolga lett a takarásban. Igazi csapatmunka lett az előadás, és ez nekem nagyon fontos, talán a legfontosabb a színházcsinálásban.

– *Ausztriában másodszor jelöltek a rangos Nestroy-díjra, és a grazi előadást – a német nyelvterület tavalyi legjobb tíz produkciójának egyikeként – meghívták a berlini Theater-treffen fesztiválra. Számít még neked bármilyen díj, elismerés, nézői visszajelzés?*

– Minden elismerés fontos és jólesik. Egyáltalán nem biztonságos a létezésünk; bele sem merem volna vágni a társulatalapításba, ha csak a független társulatok magyarországi támogatására számíthattam volna. Igaz, erre az évadra nagyon jó támogatást kaptunk az OKM-től, de nem annyit, amennyiből valóban lehet egy évig működni és előadásokat létrehozni. És mivel nem érzem, hogy biztonságban lennénk, folyamatos bizonyítási kényszer dolgozik bennem: lássák, hogy elkezdjük, dolgozunk, vagyunk, vannak sikereink, és nemcsak itthon, hanem külföldön is. Egymás után csináljuk az új produkciókat, pedig lehet, hogy már azt is megtehetnénk, hogy kevesebb bemutatót tartunk, és több időt szánunk minden munkára. A grazi és a kölni előadásaink sajnos túl drágák ahhoz, hogy eljussanak Magyarországra (bár azon dolgozunk épp, hogy itthon is játszassuk őket), a díj viszont „visszaigazolja”, hogy valahol valami jól sikerült. Hogy a nézőknek tetszik-e? Hát az az igazság, hogy olyan színházat szeretek csinálni, ami tetszik. Ez persze nem azt jelenti, hogy valami gagyival szeretnénk kiszolgálni a közönséget, hanem azt, hogy igyekszünk addig gyötörni magunkat, amíg az, amit mondani akarunk, el nem jut a nézőkig. Ha nem megy át, akkor nem működött az a fajta színház, amit elképzeltünk.

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE: TÖRÖK TAMARA